

Poznámka úvodní ke knize Časové i nadčasové

V této knize skládám tedy často účty ze své činnosti novinářské: jsou zde sebrány z valné části feuilletony, které jsem psal v druhém a třetím desetiletí tohoto století do některých denních listů; vedle toho ovšem i essaye a stati, které jsem psal do avantgardních literárních listů, jako byly Kmen, Tvorba a Kritika, které jsem redigoval nebo spoluredigoval. Byl jsem pověřen několikrát v životě pravidelnou feuilletonní rubrikou několika denních listů: pozvaly mne nejprve r. 1911 Národní listy, pak Venkov r. 1917 a posléze Tribuna r. 1921, a pozvání ta jsem rád přijal, nejen proto, že jsem musil z něčeho žít, nýbrž i z důvodu vnitřního; stavěla mě před nesnadný problém, jak mluvit k čtenářstvu tisíci a desetitisícíhlavému. Tu byl dán k louskání básníku, kritiku, estetiku, který platil za autora exklusivního jako já, tvrdý oříšek. Rozřešil jsem si to tak, že jsem si řekl: Nic neslevovat z výše svých hledisek, z přísnosti svých sudidel, z rozlehlosti svého obzoru, z ideové zákonnosti a průbojnosti; i, za nic na světě nesestupovat k obecenstvu a nedělat s ním kompromisy, naopak ukládat mu svou vůli, nutit je vzestupovat k sobě! Nebát se velikých otázek, které tě vnitřně mučily a žhavely v tobě, nestát bezradně před velikými myšlenkovými i názorovými proudy doby, nýbrž pohledět jim nebojácně v tvář a odpovědět na jejich vtíravé otázky plným zvonem své hrudi, svého srdce, svého přesvědčení, své vnitřní jistoty a zákonnosti. To znamenalo ovšem také pro mne zpřísnění vnitřní kázně; nedělat nic levou rukou, nechtít nic odšvindlovat, fundovat své feuilletony stejně myšlenkově spolehlivě a pevně jako jiné stati a essaye, které jsem psal do revuí literárně kritických. Jen nové techniky slova a výrazu jsem si musil dobýt; vyslovovat se s největší jasností,

vystihovat otázku v základních liniích a obrysech s největší určitostí, předpokládat co nejméně u svého obecenstva z vědomostí — vždyť jsem psal opravdu pro obecenstvo nejširší; tedy spojit hloubku s jasností, uzavřít myšlenku do tvaru nejprůhlednějšího a nejmístnějšího. Ale hlavně a především, podat se v celé své vnitřní pravdě a jistotě, nebojácně; mluvit tam, kde jiní mlčeli, přesvědčovat, kde jiní se skrývali a unikali, netlumit vnitřního hlasu pravdy a přesvědčení, ctít zrovna nábožensky své vnitřní poslání a sloužit mu ze všech sil a se vši upřímností.

Zaujal jsem tedy pevné a rozhodné stanovisko ve velikých literárních přích, které zmítaly tehdejší dobou, a postavil jsem se s otevřeným hledím proti nahnilému diletantismu a nalíčenému artismu české dekadence a českého lžisymbolismu, odkrýval jsem bez slitování zhouby, které tropil barbarský realism a naturalism v tehdejší krásné literatuře i kritice, potíral jsem (často i elixírem na hmyz) liberalistickou povrchnost ve věcech náboženských a jiné osvětářské pověry a všelijak módně neparfumované zatuchlosti a hniloby tehdejšího uměleckého, národního i společenského života. Bojoval jsem o zákonný styl a životné zvroutnění v poesii i v umění. Bojoval jsem pro zpřísnění požadavků životné opravdovosti, bojoval jsem o celý zákonný výraz nové, přicházející doby, kterou jsem, dnes je to vidět, v nejjedné věci podstatně předjímал: a byl jsem neúprosný jako operatér, ale doufám i loyální jako voják.

Dnes, kdy jsou ty věci vybojovány, rozumějí se zdánlivě samy sebou; a nikdo ani netuší, *kolik* režie a *jaké* režie mě stály. Jiní mlčky a samozřejmě přijali a inkasovali později výsledky mých kampaní, při nichž často byli nejen lhostejnými diváky, nýbrž i podporovateli mých odpůrců, kampaní, na něž jsem doplácel i zdravím, protože se moji přečetní nepřátelé dovedli velmi dobře zkoalovat a spláceli mi široce organizovanými útoky nejsprostšího a nejosobnějšího rázu. Jednou v budoucnosti snad, až to některý historik vypíše, otevrou lidé oči nad tím, *kolik* zbabělosti myšlenkové, tuposti ducha i surovosti srdce žilo tehdy v Čechách — a žilo ne snad někde v ústraní, v kloakách společenských, nýbrž rozpínalo se na plném slunci; a s čím vším musil zápasit člověk, který nesl v hrudi poselství své myšlenky a nechtěl osobně nic než ji vyslovit a jí sloužit.

Přišla světová válka a já byl pozván v jejím čtvrtém roce, na podzim

390 r. 1917, do Venkova laskavostí jeho tehdejšího šéfa, spisovatele Karla Jonáše. Bylo mi to velmi milé, poněvadž tam ještě byl poslední ždíbec publicistické svobody — vláda potřebovala agrárníků, i musila s Venkovem jak tak slušně a po dobrém vycházet, čímž ovšem nepravím, že v listě neřádila tužka censorova; řádila, jak jsem brzy poznal i na své kůži. Neboť i vůči válce dodržoval jsem své neúchylné stanovisko vnitřní pravdy a čistoty; potíral jsem ji, jak jsem mohl, zápasil jsem všemi silami svého pera o nový, samostatný stát český v době, kdy to nebylo ani samozřejmé, ani běžné. A po válce stejně jsem si vedl s bytostnými problémy naší existence národní a společenské, sociální i umělecké — čelil jsem, jak každý vidí z těchto feuilletonů, lenosti, zbabělosti, povrchnosti, nedomyšlenosti, zlobě a tuposti na celé čáře, a nebylo význačnější otázky dobové, abych jí nepohleděl přímo do očí a nesnažil se podchytit ji v jejích kořenech. Liberálnost Karla Jonáše ke mně byla příkladná, a vzpomínout jí zde na tomto místě je mi přímo povinností vděčnosti; nikdy nic neškrtil; i když sám snad byl jiného názoru, popřával mé myšlenky i mému slovu plného rozletu a rozkřídlení.

Tak vznikaly stati, které se se ctí dají tisknout i dnes po těch deseti letech, která přes ně přešla, — jež časem nic neztratily, které tím spíše získaly. Tato kniha je pořád aktuální, a dnes snad aktuálnější než včera, kdy vznikala, neboť všechny ty boje a zápasy, které najdeš v této knize, vracejí se ti ve formě málo změněné i dnes; stále se bije v této zemi duch s hmotou, statečnost se zbabělostí, pravda se lží. A boj ten není nikterak dobojován, vede se se střídavým štěstím stále dál: dnes je snad jen o poznání komplikovanější, záluďnější, lstivější: nebezpečí, která ohrožují čestný a plný tvořivý život v duchu a pravdě, nejsou dnes v této zemi menší, nýbrž spíše větší.

Jsou zde stati, které pokládám za nejlepší z toho, co jsem kdy napsal, stati, které jsou mi zvláště drahé. Řekl jsem v nich zhuštěně věci nové a velikého dosahu, a řekl jsem je slovem skoro hravým a tanečním a někde i žertovným, a vždycky lehce světelným. Co by jiný roztahoval a rozšlapával na celé archy, hustil jsem v stránky a odstavce. Byl to soustavný zápas s „duchem tíhy“ a nudy, který byl a je neustále v Čechách protežován vši prostředností oficiální i t. zv. revoluční.

Není nic, co bych měl odvolávat nebo tušovat nebo omlouvat ve

svých literárních, uměleckých, politických a sociálních kampaních. Razil jsem vždycky minci poctivou a plnozvučnou: dával jsem vždycky svou myšlenku celou, usiloval jsem o to, domyslit do poslední křišťálné čistoty a důslednosti — může se líbit, nemusí se líbit, je mi to celkem lhostejné, a o ničí přízeň se neucházím. Má myšlenka nese si vědomí hodnoty ve vlastní hrudi — nikdo k ní nemůže nic přidat, nikdo z ní nic ubrat. Je podepřena nejen vnitřní pravdou a nutností mého charakteru, nýbrž i objektivně; je prosta osobní zvůle, jde za zákonností a usiluje o ni: nutí čtenáře k vnitřní polarisaci, učí jej lišit mezi světlem a tmou, sluncem a mlhou. Proto nejsem zcela nic znepokojen o její příští osud.

V srpnu 1936.